

ŞİDDET SUÇLARINA GENEL BİR BAKIŞ*

Prof.Dr.Timur DEMİRBAŞ

I. Şiddet Kavramı

Bireysel şiddet, failin diğer bir kişinin fiziki ve manevi bütünlüğüne zarar verme amacına yönelik duygusal dışa vurma fiilidir; bu fiil, bazen gruplardan da kaynaklanır. Şiddet, bazen belirli bir amaca yönelik bir vasıta iken, bazen rastgele oluşan ve failerin bireysel doyum sağlaması dışında bir özellik taşımayan, fiiller serisidir. Bu bakımdan şiddet fiilleri, aniden oluştuğu gibi, bir hazırlık sonucu da ortaya çıkabilirler¹.

Şiddet ve bununla bağlantılı olarak şiddet suçları herşeyden önce gelişmiş ülkelerde de önemli bir olay olmasına rağmen, ne şiddet kavramı, ne de şiddet suçluluğu, şimdiye kadar açıkça tespit edilememiştir. Bu nedenle, hangi fiillerin şiddet suçluluğundan sayıldığı, kesin olarak belirlenememiştir. Kriminolojide şiddet suçluluğundan neyin anlaşılması gerektiği hususunda bir tanıma ihtiyaç vardır. Elbette böyle bir tanımlamada elverişli bir hareket noktası, insanın fiziki ve psikolojik bütünlüğüne saldırıdır².

Bu bakımdan sosyal zararlılık ve saldırı yoğunluğu, yapısal analizlerin kriterleri olarak sunulmaktadır. Saf davranış teorisinden (günlük bilinen) ve saldırganlık araştırmasından hareket edilirse, o zaman çok sayıda saldırganlık derecesi ayırt edilir³:

* İMDAT ve MEF Üniversitesi tarafından düzenlenen 1.Ulusal “Şiddeti Anlamak” Kongresinde(12 Kasım 2015) teblig olarak sunulmuştur.

¹ **Yücel** Mustafa Tören, Türk Ceza Siyaseti ve Kriminolojisi, Ankara(tarihsiz), s.21.

² **Kürzinger** Josef, Kriminologie, 2. Auflage, Stuttgart 1996, s. 243.

³ **Kaiser** Günther, Kriminologie, 9. Auflage, Heidelberg 1993, s. 405 vd.

1. Sadece düşüncede kendini ortaya koyan saldırganlık, bunda öfkelenilir ve saldırgan havada olunur, fakat kişi halen kendini kontrol edebilir;
2. Sözlü saldırı, kötü sözler söyleme ve bağırma havasında yapılır ve bu sövmeye gidebilir;
3. Açık tahrip etme dürtüsü ile eşyalara ve hayvanlara karşı saldırı, örneğin barbarca hareketler ve hayvanlara acı çektirme; ve
4. Sonunda kasden adam öldürmeye kadar varan insanlara karşı saldırı.

II. Şiddet Suçlarının Gelişimi ve Durumu

Şiddetin kökeni toplumun kendinde ve onun değişik gruplarında aranmalıdır. Şiddet, genellikle olumsuz değerlendirilir ve reddedilir. Daima büyük olan problem bilincine ve devletin onu etkin engelleme arzusuna rağmen, çatışmanın çözüm aracı olarak şiddete inanma, nüfusta daima canlıdır⁴.

Genel olarak, kültür ve uygarlaşma aşamaları altında şiddet suçluluğunun hâkim olduğu söylenebilir. Ancak, artan uygarlaşma kendi menfaatini düşünen zeka suçluluğunu da ön plana çıkartmakta; beyin, adalelerin rolünü üzerine almaktadır⁵.

50'li yılların sonundan itibaren gençlik suçları alanında, sonra da genel suçlulukta, suçların işlenmesinin aşırı artan bir vahşileşmesini gözlüyoruz. Burada gençlik suçlarında şiddet modası, silahı çok sık kullanma, banka saldırılarının ve rehin almanın artması ve yenilerde herşeyden önce gösteride şiddet ve terör şeklinde gerçekleşmektedir. Kasden adam öldürme suçları, hürriyeti tahdit, kasden yaralama, yağma ve ırza geçme bu suçlar arasında mütalaa edilir⁶.

Son yıllarda büyük artış gösteren şiddet-terör olgusu ile suçluluk dünyada yeni bir görünüm kazanmaktadır. Şiddet suçlarına özellikle nüfusun yoğun olduğu büyük şehirlerde rastlanmakta olup, şehrin büyüklüğü oranında bu suçlarda artış görülmektedir. Bu bakımdan şiddet suçlarının sonuçlarını üç grupta toplamak mümkündür⁷:

⁴ **Schneider** Hans Joachim, Einführung in die Kriminologie, 3. Auflage, Berlin-New York 1993, s. 91.

⁵ **Mergen** Armand, Die Kriminologie, 3. Auflage, München 1995, s.298.

⁶ **Kaiser**, 417.

⁷ **Yücel**, 21.

1. Suçların çoğunun kimden kaynaklanacağı belli olmadığından, anonim bir görünüm almakta ve bu tür fiiller herkesi tehdit etmektedirler;
2. Failleri çok tehlikeli bir kişilik sergilemektedirler;
3. Fiiller, hayrete düşürecek şekilde yenilenmektedir.

III. Bazı Şiddet Suçları

1. Kasden Adam Öldürme

Kasden adam öldürme, açıkça en eski suçtur; çünkü, insanlığın varlığından beri, insanlar birbirlerini öldürmüşlerdir.

Mc Knight ve arkadaşlarının 100 adam öldürme ve 28 yaralama suçu işleyen üzerinde yaptıkları çalışma sonunda, aşağıdaki sosyolojik özellikleri belirlemiştir⁸:

- a. Olayların aşağı yukarı %50'sinde adam öldürme aile içinde cereyan etmektedir;
- b. Kasden adam öldürmenin en yoğun olduğu dönem, 30-35 yaşları arasındaki dönemdir;
- c. İlkbahar ve sonbahar mevsimlerinde adam öldürme oranlarında yükselme görülmektedir;
- d. Adam öldürmelerin çoğu, failin veya mağdurun yerleşim yeri yakınında veya konutunda gerçekleşmektedir;
- e. Adam öldürmede sıklıkla ateşli silah kullanılmaktadır;
- f. Faillerin çoğu, fiilden sonra kaçmaya teşebbüs etmemişlerdir.

Wolfgang ise, adam öldürme ile yaş ve cinsiyet arasındaki ilişkiyi ortaya koymuş; bunu genel geçerli bir kural olarak ilan etmiştir. Buna göre, tipik katil 20 yaşlarında ve kendisinden yaşlı kişiyi öldüren kimsedir. Ergenlik çağı sonraları, 20 yaş civarı ve 30'lu yaşın ilk yılları kasden adam öldürme oranının en yüksek olduğu yaşlardır; bazı özel haller dışında, 14 yaşın altı ve 40 yaşın üstünde olan kişilerde adam öldürme oranı düşüktür. Adam öldürme nedeniyle ilgisi az olmakla birlikte, yapılan çalışmanın sonuçları şunlardır⁹:

- a. Suç genellikle planlanmamış olmakla birlikte, gözlemlenebilir ve öngörülebilir bir davranıştır.

⁸ **İçli** Tülin Günşen, Kriminoloji, 7. baskı, Ankara 2007, 146 vd.

⁹ **İçli**, 148.

- b. Yaz aylarında kasden adam öldürme oranlarında artış görülür; ancak mevsimler ve aylarda bu oranlar arasında bir ilişki yoktur.
- c. Haftanın günleri ve günün saatleriyle adam öldürme arasında belirli bir ilişki vardır. Hafta sonları, özellikle cumartesi geceleri 20.00 ve 02.00 saatleri arasında adam öldürme oranında artış görülmektedir.
- d. Adam öldürme suçları genellikle kızgınlık, aile kavgaları, kıskançlık, paranın neden olduğu tartışmalar ve hırsızlık sonucu işlenmektedir.
- e. Olayların aşağı yukarı 1/4'ünde mağdurun bir davranışı adam öldürmeyi çabuklaştırmıştır.
- f. Fail ve mağdurun kadın olması halinde, olay kişisel bir nitelik kazanmakta; bunlar arasında genellikle yakın ve uzun süreli bir ilişki olduğu görülmektedir.
- g. Adam öldürme sonucu intihar, İngiltere'de ABD'den altı defa daha sık görülmektedir.

Wolfgang, alt sınıf mensuplarında adam öldürme oranının daha yüksek olduğunu vurgulamış ve bunun nedenini ekonomik nedenlere bağlamış; cinayetlerin genellikle ev dışında gerçekleştiğini, suç yerinin cinsiyete göre de değiştiğini, örneğin erkekler genellikle sokakta öldürülüp, sokakta öldürürken, kadınlar yatak odası ve banyoda öldürülüp, mutfakta öldürürler, suç aleti olarak da genellikle zehir ve kesici alet kullanırlar¹⁰.

Kasden adam öldürmenin çok sayıda kişiye karşı işlenmesi demek olan *çoklu adam öldürme*, seri(zincirleme), cinnet ve kitle halinde cana kıymalar şeklinde gerçekleşebilir: *Seri cinayet*, günlerden yıllara kadar değişen bir zaman aralığında üç ya da daha çok kişinin; *cinnet cinayetleri*, belirli bir sürede iki veya daha fazla yerde ve sık sık başka suçlarla bağlantılı olarak, araya bir serinleme dönemi girmeksizin birden fazla kişinin; *kitle cinayetleri* ise, genel olarak aynı yerde en az dört kurbanın öldürülmesidir¹¹.

Seri cinayetler konusunda uzman olan ABD ve dolayısıyla FBI'ya göre, bir katilin seri cinayet işlediğinin kabul edilebilmesi için şu kriterleri taşıması gerekiyor¹²:

1. Günlük yaşamı devam ettirebilen sıradan insanlar (örneğin, bir akıl hastasının işlediği cinayetler, seri olarak kabul edilmiyor);

¹⁰ İçli, 148.

¹¹ Canter David, Suç Psikolojisi, (çevirenler:Ali Dönmez, Işıl Çoklar Başer, Meltem Güler), Ankara 2011, 242 vd.

¹² Hürriyet, 2.3.2001.

2. En az üç cinayeti (bazılarına göre beş) aynı yöntem, silah ve benzer törenle işlenmiş olması;
3. Kurbanların çoğunlukla tanınmayan kişiler arasından seçilmesi;
4. Çoğunun çocukluklarında kötü muamele veya tecavüze uğraması.

Emniyet Genel Müdürlüğünün seri cinayetler üzerine 81 ilden toplanan yüzlerce dosya üzerinde yaptığı araştırmaya göre seri katillerin ortak özellikleri şunlardır¹³:

1. Masum yüzlüler; toplumda kabul gören işlerde çalışıyorlar.
2. Birçok seri katilin akrabası ya da yakını, “onun cinayet işlediğine asla inanmam” şeklinde ifade veriyor.
3. Muhafazakar özellikler taşıyorlar.
4. Cinsel yönden heteroseksüeller.
5. Kurbanlarına ait eşyayı saklamayı seviyorlar.
6. Kurbanlar genellikle kadınlar, çocuklar ve eşcinseller arasından seçiliyor.

Türkiye’de polis bölgesinde 1997 yılında, 1465’i faili belli, 226’sı faili meçhul olmak üzere, 1691; 1998’de ise, 1472’si faili belli, 221’i faili meçhul olmak üzere 1693 adam öldürme suçu işlenmiştir¹⁴. Polis bölgesinde 2004 yılında işlenen kasden adam öldürme ise, 1838’dir.

2. Yağma

Yağma faili için belirleyici özellikler, genç, erkek, sabıkalı ve davranışlarında tipik saygısızlıktır. Nitekim, polise kayıtlı faillerin üçte ikisinden fazlası önceden sabıkalıdır. Olayların çoğu haraç ve susma parası alma olaylarıyla ilgilidir. Burada yüksek karanlık alan tahmin edilmektedir. Bütün olayların dörtte üçü susma parası veya haraçla ilgilidir¹⁵.

Türkiye’de de, polis kayıtlarında yağma suçlarının son yıllarda kuvvetli bir artış gösterdiği görülmektedir. 1997 yılında 865’i faili belli, 454’ü faili meçhul 1319 ve 1998’de ise, 972’si faili belli, 505’i faili meçhul 1477 yağma suçu işlenmiştir¹⁶. Polis bölgesinde 2004 yılında işlenen yağma suçu ise,

¹³ Hürriyet, 2.3.2001.

¹⁴ Asayiş Olayları, 5.

¹⁵ **Kaiser**, 430.

¹⁶ Asayiş Olayları, 5.

4783'dür. Bu sayıların gerçeği yansıtmadığı çok açıktır. Belki, sadece İstanbul'da işlenen yağma suçu, bu sayının on katından fazladır.

3. Kasden Yaralama

Polis kayıtlarındaki kasden yaralama suçları, gerçekte işlenmiş yaralama suçlarının sadece bir kısmıdır; çünkü bu suç, karanlık alanı büyük olan bir suçtur. Yağma gibi, kasden yaralama da %13 kadın payı ile hala bir erkek suçudur. Son yıllarda kayıtlı genç suçluluğunda nispi bir artış görülmektedir. Kriminoloji literatüründe şiddet suçları ve diğer bir insanın bedensel dokunulmazlığına yönelmiş suçlar, herşeyden önce sosyal alt sınıf hesabına yazılmaktadır; yani failer, genellikle bu sınıf içinden çıkmaktadırlar. Orta sınıf mensupları, çatışmaları yenmenin diğer tekniklerine sahip olduklarından, böyle hallerde onlar için ilk adım fiili çatışma değil, polise ve mahkemeye gitmedir. Bu bakımdan, karanlık alan araştırmaları, şiddet suçluluğunun genellikle alt sınıfta görüldüğünü göstermektedir¹⁷.

4. Aile İçinde Şiddet

Aile içinde şiddet, "aynı aile içindeki üyelerden birinin bir diğer üyenin hayat, beden veya psikolojik bütünlüğü veya hürriyetini kısıtlayıcı ya da şahsiyetin gelişmesine ciddi biçimde zarar verici bir eylem veya ihmali davranış" şeklinde tanımlanabilir. Aile içi şiddet tarihi olarak çok eskilere dayanmaktadır; gerçektende milattan 2500 yıl önce, kocaların kendilerine cevap veren karılarını üzerlerinde kendi isimleri yazılı olan tuğlayla döverek cezalandırdıkları bilinmektedir. Günümüz araştırmaları ise, şiddet uygulayan kocaların %75'inin şiddet uygulayan ailelerden geldiğini ve hatta şiddet uygulayan ebeveynlerin %85'inin kendi çocukluklarında fena muamele gördüklerini ispatlayarak, şiddet ve fena muameleyi bir fenomen olarak ortaya koymuşlardır¹⁸.

Aile içinde şiddet, şiddetin en geniş ve yaygın şeklidir; aynı zamanda en az kontrol edilen ve en ağırları içinde olmasına rağmen şiddetin en fazla küçümsenen şeklidir. Çünkü katılanlar ve tüm sırdaşlar, fail, mağdur, diğer aile üyeleri, akrabalar, arkadaşlar, komşular, onu özel bir şey olarak mütalaa ederler ve kendilerini susmak zorunda hissederler. Bununla beraber, sosyal ve psikolojik etkileri hiçbir şekilde zararsız değildir; çoğu kez bu, nevrotik ve psikosomatik rahatsızlıklara veya yetişkin yaşlarda tekrar edilen mağdur

¹⁷ Kürzinger, 253 vd.

¹⁸ Yücel Mustafa Tören, Adalet Psikolojisi, Ankara (tarihsiz), s. 6.

olmalara götürebilen, özellikle ağır, uzun süre devam eden psikolojik rahatsızlıkları arkasında bırakır¹⁹.

Aile içi şiddet, duygusal/psikolojik şiddet, ekonomik şiddet, fiziki şiddet ve cinsel şiddet şekillerinde gerçekleşebilir²⁰.

Aile içi şiddet, Türkiye’de yaygın olarak uygulanmaktadır. Nitekim, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku ve Kriminoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi’nin 2003 yılında Türkiye çapında 1133 kişi üzerinde yaptığı ankete katılanların 856’sı aile içi şiddetin ciddi bir sorun olduğunu ve 264 kişi şiddete bizzat maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Buna göre, aile içi şiddete maruz kalanların 95’ini erkekler, 169’unu kadınlar oluşturmuştur²¹.

Türkiye’de yaygın olarak uygulanan kadına karşı şiddetin önlenmesi amacıyla 14.01.1998 tarih ve 4320 sayılı “*Ailenin Korunmasına Dair Kanun*” ilga edilerek, 8.3.2012 tarih ve 6284 sayılı “*Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun*” yürürlüğe girmiştir (RG. 20.3.2012).

a. Çocuklara Kötü Davranma

Aile içi şiddet ve bu arada çocuklara kötü davranma tarihsel olarak çok eskilere dayanmasına rağmen, bununla ilgili sosyal araştırmalar yenidir. Çocuklara kötü davranmanın sistematik bir şekilde incelenmesi, 1962’de yayınlanan “Dövülmüş Çocuk Sendromu” ile başlar. Bu araştırma, bazı çocuklarda tekrarlayan kemik kırıklarını teşhis eden bir grup tıp doktoru tarafından yapılmıştır²².

b. Kadına Karşı Şiddet

Aile içi şiddet esasında erkeklerin problemidir. Kadınların da kocalarına şiddet uygulamaları söz konusu olmakla beraber, koca tarafından kadına karşı uygulanan şiddet daha ciddi boyutlardadır. Çünkü, genellikle kadının kocasına karşı kendini savunmak ve dayaktan kaçmak amacıyla şiddet kullanması söz konusu olmaktadır²³.

Burada özellikle kadın cinayetleri üzerinde durmak gerekir. Adalet Bakanlığı’nın verdiği bilgiler ve Bianet’in topladığı verilerden 2002–2015

¹⁹ Schneider, Einführung, 97.

²⁰ Canter, 172.

²¹ Suçla Mücadele Bağlamında Türkiye’de Aile İçi Şiddet, Ülke Çapında Kriminolojik-Viktimolojik Alan Araştırması ve Değerlendirmesi, İstanbul 2003, s. 15, 32.

²² İçli, 379.

²³ İçli, 380.

arası kadın cinayetleri rakamının 5 bin 406 olduğunu görülmektedir. 2015 yılında Ağustos ayı dahil ölen kadın sayısı 178'dir²⁴:

Yıllar	Cinayet sonucu ölen kadın sayısı	Aile içi şiddet nedeniyle ölen kadın sayısı	Medyaya yansıyan Kadın Cinayetleri (Bianet)
2002	66		
2003	83		
2004	164		
2005	317		
2006	663		
2007	1011		
2008	806		
2009	953	171	
2010		177	217
2011		163	257
2012		125	165
2013			214
2014			281

5. Kurumlarda Şiddet

60'lı yılların sonundan beri kurumda şiddet bazı sanayileşmiş ülkelerin kamuoyundadır; örneğin, askerde, poliste, cezaevinde, okulda, hastanede ve yaşlılar yurdunda. Özellikle okulda şiddet problemi önemlidir. ABD'nin büyük şehirlerinin devlet okullarında her yıl aşağı yukarı öğretmenlerin %10'u bedeni saldırıya uğramakta ve %5'i bir yağmanın mağduru olmaktadır. Büyük şehirlerin devlet okullarının öğrencilerinin yarısı, öğrenciler tarafından yapılan yaralamaların mağdurdur; öğrencilerin üçte biri yağmaya uğramaktadırlar. Almanya'da 3.933 öğretmene sorularak yapılan bir araştırmaya göre, öğrencilerin sadece %5,6'sı bedeni saldırıda bulunmuştur²⁵.

Cezaevlerinde şiddet, nüfusun az ilgilendiği bir problemdir. Cezaevlerindeki şiddet hareketlerinin mağdurları, diğer mahkûmlar tarafından yaralama, ırza geçme ve öldürmeye muhatap olmaktadır. Cezaevi idaresi tarafından, tutuklu ve mahkûmlara yöneltilen şiddet de söz konusu olabilir.

²⁴ <http://www.dogrulukpayi.com>.

²⁵ Schneider, Einführung, 100 vd.

6. Sporda Şiddet

70'li yılların ortalarından beri sporda şiddet, kamuoyu tartışmasının konusu olmuştur. Fanatiklerin oyuncular ve seyirciler üzerine şiddeti, Avrupa, Orta ve Güney Amerikan futbolunda, Kuzey Amerika futbolunda, Avustralya'da Rugby'de, İngiliz kriketinde ve Kanada buz hokeyinde, medya vasıtasıyla çok fazla ölçüde haber yapıldı. Futbolcular birlikte oynadıkları futbolcuya, seyirciler diğer seyircilere, fanatikler polise ve eşyaya karşı şiddet hareketlerinde bulundular. Şiddet hareketleri stadlarda, stadlara gidiş ve gelişlerde, trenlerde, otobüslerde, şehir içlerinde, istasyonlarda gerçekleşmektedir. İngiliz ve Alman fanatikleri bu konuda özellikle istenmeyen taraftarlar olarak kabul edilmeye başlandılar. Bu gelişmenin acı sonucu, Brüksel Heysel Stadındaki seyirci faciasında görülmüştür²⁶.

Türkiye'de de son yıllarda sporda şiddetin ölümlerle sonuçlanan ciddi boyutlara varması nedeniyle 28.4.2004 tarih ve 5149 sayılı "*Spor Müsabakalarında Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun*" yürürlüğe girmiştir²⁷. Ancak bu kanunun yetersiz olduğunun ortaya çıkması üzerine, şikeyi suç haline getiren ve ağır cezalar içeren hükümler getiren 31.3.2011 tarih ve 6222 sayılı "*Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun*" yürürlüğe girmiş ve 5149 sayılı Kanunun yürürlükten kaldırılmıştır²⁸. Cezaların çok ağır olmasının yarattığı sıkıntılar nedeniyle 10.12.2011 tarih ve 6250 sayılı Kanun ile 6222 sayılı Kanunda değişiklik yapılmıştır²⁹.

²⁶ **Schneider**, Einführung, 103.

²⁷ RG. 7.5.2004.

²⁸ RG. 14.4.2011.

²⁹ RG.15.12.2011.